

ACC. N:R. M. 9020:1-16.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Sten Borg.
Härad: Adress: Bredgatan 27. Lund
Socken: Ystad Berättat av: C.E. Andersson. Ritare.
Uppteckningsår: 1943 Född år 1862 i Ystad

Smuggling.	s. 1.
Bäckhäst.	s. 4.
Engelskaskassan	s. 5.
Ystads sandskog.	s. 6.
Midsommar.	s. 6.
Slå katten ur tunnan.	s. 7.
Skarpskyttarna.	s. 8.
Missväxt år 1867.	s. 9.
Handeln, marknader och torgdagar.	s. 10.
Teaterns brand.	s. 11.
Renhållning.	s. 12.
Djur i staden.	s. 13.
Karl XV i Ystad.	s. 14.
Original i Ystad.	s. 14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(H. G. 21)

(ulma M. 148)

ACC. N:R M. 9020: /

Smuggling.

Förr smugglade dom mycket i Ystad. Det var på 1830 och 1840-talen.

En gång gjorde dom ett stort beslag i Sjövalls affär. Det blev ett vilt slagsmål mellan smugglarna och tullarna. En tullare blev inhjälslagen. En del köpmän som var inblandade blev häktade. Oscar I var kronprins då och han kom just då hit. Barnen till en av köpmännen som hette Krok, gick till kronprinsen och bad för dom häktade så dom blev fria.

I Siriusordens lokaler hade dom förr förvaring av smuggelgods. Väggarna var där ihåliga och dolda av speglar, som var flyttbara. Där innanför stoppa dom in tyger och annat smuggelgods.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9020:2.

L

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Smugglingen ansågs på den tiden inte för någon orätt. Den var en hantering lika god som någon annan. Min mor tala om, att hennes far, som var brännerist på Sandbergs Ångkvarn, var en from och gudfruktig man, men han ansåg ej smugglingen som någon synd.

I Sandbergs Ångkvarn hade dom en utkiksplats på den södra längan som vette mot sjön. Där höll dom utkik utåt havet för att se när smugglarna kommo. Dom gick alltid i land där strax utanför ångkvarnen.

Grosshandlare Åkerblom var då ägare av ånkvarnen. Han hade mycket smuggelgods utplacerat på olika håll i stan. Min morfar hade då ett hus på Dammgatan. Där hade Åkerblom en massa smuggelgods. Det var sidentygger och utländska vävnader. Om nätterna gick så bokhållarna omkring till de olika upplagsställena och hämtade fram de varor som dom

ACC. N:R M. 9020: 3.

3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

under dagens lopp tatt beställning på. Därför brände det ofta ljus i källare och på vindar lite varstans i stan om nätterna.

En natt kom det en "bulvan", så kallades tullarna, gående i Dammgatan. I min morfars hus var det utskuret ett litet hjärta som det lyste ur. Bulvanen fatta väl misstankar för han knacka på. Min mormor gick och öppnade. Bulvanen bad då att få tänt sin lykta som hade släkts. Min mormor bevara fattningen så hon bad honom stiga in. Men när han hörde det så sa han, att han kunde stanna där ute bara han fick tänt lyktan. Tack vare att min mormor bevara fattning så gick det lyckligt för bulvanen misstänkte inte något när han blev inbjuden. Men hade han verkligen gått in så hade han kunnat göra ett stort beslag.

ACC. N:R M. 9020:4

Bäckahäst.

Här i Ystad har jag inte hört att det funnits någon bäckahäst, men min hustru var barnfödd i Eljaröd. Där hade hon både sett och hört bäckahästen. Den rassla med järnkättingar. Den var vit och mycket lång. En gång när min hustru fick syn på den så ropade hon till sin mor: Mor där ute går bäckahästen. Men hennes mor så åt henne att hon skulle vara tyst för sådant fick man inte tala om. Det var nog bara grannens häst sa hennes mor, fast hon själv också trodde det var bäckahästen. Men det skulle vara farligt att tala om bäckahästen när man sett honom.

4.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9020:5

Engelska kassan.

Det var visst 1807 den där historien med engelska kassan hände. Det var kommerseråd Lundgren som skulle ha tagit kassan från en engelsman och mördat honom. Lundgrens dräng blev funnen mördad i sin säng. Dom sa att det skulle vara Fru Lundgren som skurit halsen av drängen med en rakkniv. I vilket fall som helst så fick Lundgren plötslig en massa pengar. Han byggde då det huset som nu är Nya rådhuset. Dom sa att Lundgren efter sin död inte fick någon ro i sin grav. Förmögenheten som han lämna efter sej blev det aldrig någon välsignelse med. Lundgren hade två söner. Dom blev bägge två utfattiga. Den siste av dom dog på stiftelsen Sorgenfri här i Ystad. Folk prata mycket om den där historien förr. Dom var mycket förfrymmade på Lundgren men ingen våga säga något öppet.

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9020:6.

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ystads sandskog.

I min ungdom var Sandskogen inte hållen för någonting. Där var så mycket folk som hängde sej där så man ville inte ta dit ut. Bebyggelsen med villor , som nu är, började först för en 50 år sedan. Där var förr ingen väg genom skogen. Vägen gick förr norr om skogen, men där var så mycket tattrar som höll till där, så man ville inte gärna färdas där. Man tog i stället till skogarna vid Bjärsjöholm och Krageholm på söndagarna. Man gick oftast dit.

Midsommar.

När det var midsommarafton så bruka mycket folk bege sej ut till Revhusen. Där hade fiskarna vart år rest en majstång. Det var mest vanligt folk som tog dit. Handelsbokhållare

ACC. NR M. 9020:7

och sådana som höll sej lite finare brukade i stället ta ut till Missunna strax utanför Ystad. Där var dansbana och kätgelbana. Så hade dom förstås majstänger på gårdarna i stan också, men dom var ju mera privat.

Slå katten ur tunnan.

Ett nöje som dom förr hade på fastlagsmåndag var att "slå katten ur tunnan". Dom höll sej då mest ute vid Karantänen där dom hade rest en galje. I den hängde en tunna, i vilken dom hade en oppstoppad katt. Så hyrde dom hästar av bönder i trakten. Så red dom i ring och slog på tunnan tills den gick itu. Den som slog sist blev "kattakung". Sen hade dom gille efteråt på Folkets Hus.

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9020:8.

Skarpskyttarna.

På 1860-talet hade dom skarpskytterörelse här i Ystad. Det var en frikår som öva skytte och exercis. Köpman Moberg var den drivande kraften i kåren. Den hade laglig sanktion. Dom som var födda 1848 och var med i skarpskyttekåren slapp att exercera beväring I klass. Det ansågs att dom i skarpskyttekåren lärde lika mycket som beväringens I klass. Dom hade egen uniform. Den var mörkblå. Dom hade ofta uppvisningar i exercis på nuvarande exercisfältet. Då ställde dom samtidigt till med fester. Dom hade då dans och servering på fältet. Där var mycket folk som tog ut där vid sådana tillfällen.

8.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9020:9

Missväxt år 1867.

Förr när dom exercera beväring så var det på Tvedöra. Dom exercera i tvår på rad. 14 dagar varje år. Dom kalla d et första och andra klass.

År 1867 blev det missväxt i landet. Rikskassan blev då så dålig att dom måste inställa beväringens andra klass.

För Ystad blev åren 1867, 1868 och 1869 riktiga sorgear. Missväxten hade gjort så folk inte fick ordentligt med mat och det var dåligt med arbete. I maj månad 1867 var det så mycket snö att tågen inte kunde gå. Allt arbete låg nere. Det var mycket besvärligt då för det fanns på den tiden ingen fattighjälp. Så det var mycket folk som svälte då.

9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9020:10.

Handeln.

Förr hade dom marknader här i Ystad på planerna nere vid Sjöpromenaden. Det var riktiga stormarknader. Folk kom hit från alla trakter av Skåne. Sen fick man torgdagar en gång i månaden. Dom torgdagarna hade dom dels på Startorget och dels på Österports torg. Det var handel i den större stölen. Så hade man daglig torhandel. Det var slaktarna som stod och sålde kött i stånd. Dom var ofta riktiga lurendrejare. Dom som hade kalvkött att sälja stod ofta och blåste upp köttet så det såg ut som riktigt fint kött.

Senare flyttades all grönsakshandel ner till Långgatan vid Södra skolam och kreaturshandeln flyttades till Österports torg vid nuvarande läroverket.

10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9020: //

Teaterns brand.

Jag minns så väl när teatern brann. Det var år 1891. Jag
arbete då vid järnvägen och hade just kommit hem då jag
hörde trummorna gå. Det var signalen att det brann. Jag
sprang då ut i stan och fick då se att det var teatern som
brann. Det var den grannaste eldsvåda jag sett. Kyrktornet
blänkte som guld i skenet. Där körde också en skjuts från
bryggeriet med bier till brandsläckarna. Det var inte så noga
utan vem som helst som var törstig tog sig en bier. Hela
teatern brann ner. Dom hade ett göre att rädda telefontrådarna.
Dom gick då inte under jorden som nu, utan dom hängde
över gatan. Det var stor risk att dom skulle falla ner.
I ena hörnan av teatern hade en krögare servering. Dom sa
att det var han som skulle ha anlagt elden för att få ut
försäkringen. Det konstiga var att det sista stycket dom
hade spelat på teatern hette; Slutet gott, allting gott.

//.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M.9020 :12.

Renhållning.

Förr var det dåligt med renhållningen i stan. Förr gick det en å genom stan. Den kom norrifrån och gick genom klosterdammen. Sen gick den under byggnaderna genom Albin Beckman hörna på Östrgatan , sen vidare ner genom Bäste Brorsgränd och genom Sticksatan och ut vid skeppsvarvet. Dom som bodde i närheten av ån hade placerat sina avträdeshus över ån. Detta höll på tills vi fick vårt kloaksystem. Där var förstås en hemsk stank. Min far bodde inte vid ån utan han hade avtalat med en bonde som kom in till stan och hämtade latrinet. Här var mycket ohygieniskt förr så när koleran kom år 1853 så dog över 200 människor. Ystad hade då en befolkning på ca 3000 personer. Dom anlade en särskild kyrkogård för dom som dött i koleran. Hela nuvarande Östra Förstan var ej bebyggt då så dom la kyrkogården där ute, där järnvägsverkstäderna nu är.

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9020:13.

Vi kalla Sandskogen förr för Sandplanteringen. Sista huset ut mot Sandplanteringen var Besökarhuset. Det är där Folkets Hus nu ligger.

Varje hantverkare eller köpman hade på den tiden kor. Dom skulle ut på bete. Det fanns då här i stan en höre, som varje morgon väntade ute vid Österport. Dit kom dom då med korna och så vallade hören dom hela dan. När kvällen kom så gick han tillbaka till Österports torg med dom och sen gick korna själv hem. Varje ko var så van vid vägen så hon hittade själv hem. Mjölknungen av korna fick pigorna sköta om. Dom fick gå ut på betesplatsen vid middagstid och mjölka. Det var mycket vanlig på den tiden att man mötte en ko i någon gata utan att där var någon med som drev på henne.

13

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9020 14

Karl XV i Ystad.

Det var någon gång på 1860-talet som Karl XV kom på besök i Ystad. Han var bara på genomresa. Han skulle gästa greve Posse på Charlottenlund. Kungen kom till Ystad med ett ångfartyg. När båten lade till var kajen prydd. Man hade lagt kläde på bron. Längs hela Sjöpromenade ända ut till Klintehus brann tjärtunnor för kungen skulle fram den vägen.

Orginal i Ystad.

Förr fanns här gott om orginal i Ystad, som folk hade roligt åt. Här var en som dom kalla för "galne Björnsson". Han gick alltid omkring klädd i frack och hög hatt. Han gick omkring på båtarna i hamnen och ville sälja raknivar och sådant.

Så var här "Kattafrun". Det var en f.d. skådespelerska som

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9020:15.

15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hette Fru Mellblom. Hon hade en gång blivit utvisslad och det tog henne så hårt att hon blev konstig. Hon gick alltid med en korg under armen och i den hade hon en katt.

Så var här en dom kalla för "Grisen". Han hette Berggren och var bokbindare. Han gjorde aldrig något utan följde alltid med sin mor runt stan, när hon sålde almanackor. Modern behandla honom alltid som han var en liten påg och inte som en vuxen. "Grisen" blev gift trots allt. Han gifte sig med en hantverkardotter från stan och fick flera barn som alla skötte sig bra. Men trots giftermålet så fortsatte "Grisen" att följa sin mor och sälja almanackor.

"Loppan" Karolina Lundkvist var egentligen av god hantverkarfamilj. Hennes far var kopparslagarmästare. Som ung flicka

ACC. N:R M. 9020:16

16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

blev hon förförd av en köpman. Det ansågs för en stor skam. Efter det förföll hon och blev fyllerist. Hon var annars skicklig i handarbete. Hon gick omkring och sålde sina hantarbeten.

Här var också en dragon som hette Berglund. Han ville aldrig göra något. Han drev bara omkring i stan. En gång kom han in på polisstationen och bad en av poliserna, som hette Henning, att denne skulle hjälpa honom av med livet. Henning tog det ej på allvar så han förklara sej villig. Han tog fram en revolver och så åt Berglund att gapa så skulle han bli hjälpt. Berglund gapa och Henning satte revolvern i munnen på honom. Just då gick skottet av och Berglund dog. Henning blev sen dömd att underhålla Berglunds änka så länge hon levde.